

Els municipis i la protecció del patrimoni arqueològic

Espai Obert

Araceli Martín i Còlliga

Arqueòloga dels Serveis Territorials del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya

La Llei actual 9/1993, de 30 de setembre, del patrimoni cultural català queda encapçalada per la definició següent:

«El patrimoni cultural és un dels testimonis fonamentals de la trajectòria històrica i d'identitat d'una col·lectivitat nacional. Els béns que l'integren constitueixen una herència insubstituïble, que cal transmetre en les millors condicions a les generacions futures. La protecció, la conservació, l'acreciment, la investigació i la difusió del coneixement del patrimoni cultural és una de les obligacions fonamentals que tenen els poders públics.»

El primer apartat de l'article 46 concreta: «Els béns mobles i immobles de caràcter històric per a l'estudi dels quals cal utilitzar metodologia arqueològica integren el patrimoni arqueològic català. També l'integren els elements geològics i paleontològics relacionats amb l'ésser humà i amb els seus orígens i antecedents.»

La gestió adient del patrimoni arqueològic requereix una planificació preventiva i una execució íntegra que assegurï la correcta documentació, la investigació, la conservació, l'adequació d'aquells jaciments que permetin una lectura entenedora de la història, la restauració dels béns mobles i la difusió. Tot, perquè un progressiu nombre de ciutadans pugui conèixer, estimar i respectar el seu passat.

UNA MICA D'HISTÒRIA

Però abans d'entrar en matèria farem una mica d'història. Cal recordar que l'arqueologia és una ciència molt recent. Data del segle passat i, com totes les ciències, ha viscut grans canvis. En els seus inicis, l'arqueologia buscava recuperar objectes per interpretar la història que no es podia estudiar a través de fonts escrites i, especialment, seleccionava aquells objectes que alhora fossin museístics, col·leccionables. Es confonia massa sovint amb els béns artístics.

Vil·la romana de can Mas (la Garriga).
Intervenció subsidiària de les obres
del gasoducte la Roca-Vic, any 1996.
(Fotografia: Albert Bacaria.)

Quant al seu vessant popular, recordarem que l'ambient cultural entorn de la Renaixença va afavorir l'interès del poble català per conèixer les seves arrels i per conservar el medi natural. No és una casualitat que l'arqueologia hi avancés de la mà de l'excursionisme culte: l'Associació Catalanista d'Excursions Científiques des de 1876, l'Associació d'Excursions Catalana des de 1878, ambdues fusionades el 1890 en el Centre Excursionista de Catalunya, un dels fins del qual era la defensa del patrimoni arqueològic. En tot cas, l'arqueologia també va avançar de la mà d'iniciatives privades, protegida per aristòcrates i burgesos, i també practicada per metges i capellans (el poder oficial i fàctic d'aquella època). Avisar d'una troballa fortuïta podia representar un mèrit davant del poder i davant dels iguals. I és que hi havia una voluntat política favorable a la salvaguarda del patrimoni arqueològic. Però cal contextualitzar aquella sensibilitat dins el marc tecnoeconòmic de l'època i tenir present l'objectiu modest d'aque-

lla arqueologia, la metodologia de la qual no requeria tanta inversió ni temps.

Fins als anys cinquanta, la major part de la població catalana es dedicava a tasques agrícoles i la major part del sòl era rural. Dominava el treball manual al camp i les primeres maquinàries agrícoles i excavadores tenien una potència molt limitada. L'especulació del sòl encara no havia començat o no mostrava el repte brutal de finals del segle XX. L'arqueologia no patia gaires conflictes d'interessos, ben al contrari; ja hem vist que aquella arqueologia solia relacionar-se honorablement amb els representants del poder. En resum, la salvaguarda del patrimoni arqueològic es situava en uns paràmetres molt diferents dels d'ara. La nostra època, però, està dominada per la possessió de valors materials, per l'especulació i l'angoixa del temps; viu fortes migracions cap a les urbs i coneix una necessitat creixent de construir noves zones residencials, nous polígons comercials i indus-

trials, noves xarxes viàries... Tot això implica importants moviments de terres que la moderna maquinària és capaç de fer en un instant. Fins als anys setanta, les troballes fortuïtes es resolien, en general, amb la recollida de materials, majoritàriament ceràmics, i amb l'anotació esquemàtica de la procedència dels vestigis; cosa que és absolutament insuficient i inservible en aquests moments en què l'arqueologia ha crescut en exigència i en rigor i requereix estudis complexos que necessiten una major inversió econòmica i de temps en un període atrafegat per la marxa inexorable d'una tecnologia que ha multiplicat geomètricament el rendiment de la maquinària excavadora i la capacitat destructiva tant dels vestigis arqueològics com del medi natural.

Quan la primacia econòmica abandonà el sector primari i apuntà d'altres sectors, els conflictes d'interessos emergiren i, en certa manera, començaren a superar la capacitat de reacció dels polítics davant del patrimoni.

En comptes de cercar solucions, avui dia comprovem sovint que es fa carregar l'arqueologia amb unes conseqüències que no li pertocuen i s'arriba al conflicte social entre els que creuen veure perillar interessos potencials o reals i els arqueòlegs i la història. Això succeeix perquè és més fàcil tancar els ulls i no escoltar raons que buscar solucions, sempre fàcils i gens cares quan hi ha voluntat i es disposa de temps. Davant d'un conflicte, si l'Administració no reacciona, es poden perdre testimonis de la nostra història de forma irreversible, i, precisament, és aquesta història la que fonamenta Catalunya com a entitat nacional i diferencial.

I tot això passa malgrat la legislació, perquè les lleis del patrimoni hi són des del 1911. Anem a fer un breu repas de la legislació marc sobre patrimoni anterior a la vigent.

- Llei de 7 de juliol de 1911: «Excavaciones arqueológicas, conservación de ruinas y antigüedades, reglas a que han de someterse» (*Gaceta* de 8 de juliol).
- Reial decret d'1 de març de 1912: «Reglamento para la aplicación de la Ley de Excavaciones» (*Gaceta* de 5 de març).
- Llei de 13 de maig de 1933 del patrimoni artístic nacional: «Ley Reguladora del Patrimonio Histórico-Artístico» (*Gaceta* de 25 de maig), aprovada pel Parlament republicà.
- Decret de 16 d'abril de 1936: «Reglamento de la Ley reguladora del patrimonio histórico-artístico nacional». (*Gaceta* de 17 d'abril).

Necròpoli neolítica del camí de can Grau (la Roca del Vallès). Intervenció subsidiària de les obres de la ronda sud de Granollers els anys 1993-1994. (Fotografia: Araceli Martín.)

Necròpoli romana de can Trullàs (Granollers). Vista general de l'excavació d'urgència finançada pel Museu de Granollers, el Servei d'Arqueologia de la Generalitat de Catalunya i l'empresa Hebron Catalana 90, l'any 1990. (Fotografia: Noël Siver.)

- Decret de 22 d'abril de 1949 sobre protecció dels castells (BOE núm. 112, de 5 de maig). Encara és vigent.

- Decret de 22 de juliol de 1958 sobre monuments provincials i locals.

I desenes de disposicions més sobre patrimoni fins al 1985.

A Catalunya vam tenir també normativa específica, derivada del Decret de 4 de desembre de 1933, de traspàs dels Serveis de Belles Arts i Conservació de Monuments. Aquest decret atorgava capacitat per legislar a la Generalitat i així ho va fer:

- Llei del 3 de juliol de 1934 de conservació del patrimoni històric, artístic i científic de Catalunya, del qual tindrà cura la Generalitat en ésser-li traspassats els Serveis de Belles Arts.

- Llei de 28 de març de 1934, dels Serveis del Patrimoni (arxius, biblioteques, museus, monuments i excavacions).

- Decret de 2 de juny de 1936, que organitza els Serveis del patrimoni històric, artístic i científic.

- Reglament del Servei d'Excavacions i Arqueologia de la Generalitat de Catalunya, de 20 d'octubre de 1936.

Comprovem que des del 1911 l'arqueologia va quedar emparada per un marc legal d'àmbit estatal. La confusió de l'arqueologia amb el col·leccionisme històric i amb l'obra d'art era patent; girava al voltant de la peça, especialment de la peça museística. Els

objectes descoberts pertanyien al descobridor autoritzat (art. 8) i l'Estat concedia cada tres anys dos premis en metàl·lic i un d'honorífic als tres exploradors que aconseguissin els descobriments més importants (art. 11).

La Llei de 1933, que desenvolupa els principis continguts a l'article 45 de la Constitució republicana, respirava, però, el mateix ambient abans descrit, i assenyalava, a l'article 36, que tots els municipis estaven obligats a vetllar per la perfecta conservació del patrimoni historicoartístic existent en el seu terme municipal.

La Llei de Catalunya de 1934 ja remarcava l'interès científic dels béns, escurçava l'antiguitat a 50 anys, establia els drets i els deures dels propietaris, proposava un cens de protectors als quals atorgava beneficis, i també obligava

els municipis a vetllar pel patrimoni local, etc. La memòria 1936-1937 del Servei d'Excavacions i Arqueologia de Catalunya (Barcelona, 1937) explica que aquesta Llei comprèn la conservació i la vigilància per a què no siguin destruïdes o malmeses les restes monumentals de la prehistòria i dels temps de l'antiguitat clàssica, les de les localitats arqueològiques en les quals no hi ha monuments visibles però en el terreny de les quals es pot presumir que hi són enterrades i que poden posar-se al descobert per mitjà d'excavacions, o bé la inspecció d'aquelles obres o troballes en què es pot preveure l'aparició de restes arqueològiques, i fons i l'organització del coneixement i recollida de les troballes casuals. De totes maneres, les transferències derivades dels traspassos de serveis i funcions acordats el 1933 no arribaren a la Generalitat fins

Castell de Montclús (Sant Esteve de Palautordera). Porta d'accés a l'interior d'un dels àmbits del recinte sobirà. Projecte de restauració finançat pel Servei de Parcs de la Diputació de Barcelona i l'Ajuntament de Sant Esteve de Palautordera. Campanya de 1998. (Fotografia: Estrat.)

al juny de 1936, quan la Guerra Civil havia esclatat i calia centrar els esforços en el salvament dels béns del patrimoni, com, per exemple, el Decret de 24 de juliol de 1936 de confiscació de part de la Generalitat de tots els materials arqueològics localitzats en institucions públiques afectades pels esdeveniments, al qual en seguirien d'altres de similars.

Un cop restablerta la democràcia, les lleis de patrimoni estaven desfasades i diluïdes en desenes de decrets i disposicions diverses. La Constitució de 1978 iniciava una nova era. Així, l'article 46 consagrava el caràcter constitucional de les normes de protecció del patrimoni.

Pel que fa a Catalunya, l'article 9.5 de l'Estatut d'Autonomia de 1979, concretava que la Generalitat assumia les competències en matèria de patrimoni. A partir d'aquí es recuperen: el Decret 115/1980, de 23 de juny, que especifica que les competències en matèria arqueològica pertoquen a la Direcció General del Patrimoni Cultural del Departament de Cultura; el Decret 295/1980, de 4 de desembre, de creació del Servei d'Arqueologia; el Decret 1010/1981, de 27 de febrer, sobre la transferència dels serveis (inclosa l'arqueologia) del Ministeri de Cultura a favor de la Generalitat de Catalunya; el Decret 155/1981, d'11 de juny, que regulava la normativa d'excavacions arqueològiques, substituït més tard pel Decret 231/1991, de 28 d'octubre, sobre intervencions arqueològiques. Aquest bloc el podríem tancar amb el Decret 188/1981, de 10 de juliol, de creació del Consell del Patrimoni Cultural

Església de Santa Eulàlia (Corró d'Avall, les Franqueses del Vallès). Excavació d'urgència finançada per l'Ajuntament de les Franqueses. Any 1989. (Fotografia: Martí Sunyol.)

de Catalunya; el Decret 218/1982, de 5 de juliol, que articula el Servei d'Arqueologia dins la Direcció General del Patrimoni Cultural; el Decret 30/1984, de 25 de gener, que estableix l'obligatorietat de l'informe del Departament de Cultura en matèria de catalogació municipal de monuments, i el Decret 55/1987, de 20 de febrer, sobre la composició i funcions de les comissions del Consell del Patrimoni Cultural del Departament de Cultura, substituït posteriorment pel Decret 15/1990, etc.

La nova època democràtica exigia una nova llei marc: la Llei 16/1985, de 25 de juny, sobre el «Patrimonio Histórico Español» i el Reial decret 111/1986, de 10 de gener, de desenvolupament parcial d'aquesta llei.

Alguns anys més tard arribaria la nostra Llei 9/93, de 30 de setembre, del patrimoni cultural català (DOG núm. 1807, d'11 d'octubre de 1993).

I no hem d'oblidar que fins i tot el codi penal de 1995 recull els delictes sobre el patrimoni històric (BOE núm. 281, de 24 de novembre de 1995).

A partir d'aquí sembla que la salvaguarda del patrimoni estigui assegurada. És cert que hi ha, no es pot dubtar, una major intervenció i control sobre el patrimoni, però també hi ha una gran quantitat de destruccions irreversibles de documents arqueològics per manca d'una coordinació de l'Administració, que la Llei recull però que no es practica amb la intensitat necessària. Cal avançar en la voluntat política per articular i concretar les mesures de protecció.

EL PAPER DE L'ADMINISTRACIÓ LOCAL

Existeix la llei però també la manca d'una política efectiva de prevenció i crec que només es pot assolir l'èxit en un termini breu a

Torrassa del Moro (Llinars del Vallès). Intervenció finançada per Autopistes CESA i el Servei d'Arqueologia de la Generalitat. Any 1994. (Fotografia: Estrat.)

partir de l'àmbit local, a partir de la creació d'una infraestructura tècnica dels serveis de cultura i urbanisme de les administracions municipals i/o comarcals. És fàcil entendre que una administració local, per la seva proximitat, és la primera en conèixer el seu patrimoni (la notícia sempre arriba des del municipi per una o altra via), és la més adient a l'hora de valorar els riscos d'aquest patrimoni, la més adient a l'hora de protegir-lo i la que té una eina fonamental per aconseguir-ho amb la normativa municipal que pot vehicular la llei marc, amb la concreció dels tràmits i les mesures que cal prendre en cada cas; i, en definitiva, amb l'apropament de la llei al ciutadà. L'esmentada Llei de 1933 i la Llei del sòl ja havien obert la porta a aquesta possibilitat.

Repassem les referències del text refòs de la Llei del sòl de 1976 i del Reglament de planejament de 1978, els articles del nostre interès de la Llei 9/1993, de

30 de setembre, del patrimoni cultural català i, finalment, hi inclourem els del codi penal de 1995. En resum, tenim dos ordenaments tutelars dels valors patrimonials: la legislació urbanística i la legislació del patrimoni; i, per últim, la llei penal.

LEGISLACIÓ URBANÍSTICA

- Reial decret 1346/1976, de 9 d'abril, del text refòs de la Llei del sòl («Ley sobre Régimen del Suelo y Ordenación Urbana»).
- Reial decret 2159/1978, de 23 de juny, del reglament de planejament («Reglamento de Planeamiento para el desarrollo y aplicación de la Ley sobre Régimen del Suelo y Ordenación Urbana»).
- Llei 8/1987, de 15 d'abril, municipal i de règim local de Catalunya (DOG, 27 íd.)

Ja hem vist que el paper dels municipis envers el patrimoni arqueològic havia estat reconegut a la Llei de 1933 (art. 36).

La Llei municipal i de règim local de Catalunya de 1987 recull entre les competències pròpies del municipi el patrimoni històricoartístic (art. 63.e), i volem recordar que el patrimoni arqueològic en forma part.

L'actual text refòs de la Llei del sòl de 1976 preveu la regulació de mesures de protecció i defensa del patrimoni històricoartístic (art. 8.2c), obliga amb els Plans Generals Municipals a establir mesures de protecció del territori i del paisatge (art. 11.3), i diu que els Plans Generals Municipals d'Ordenació contindran determinacions de caràcter general també sobre conjunts històricoartístics (art. 12.1d), però es tracta d'una ordenació de protecció que no és suficient i que deixa que aquesta protecció es reguli en els Plans Especials que han de contemplar la conservació i valoració del patrimoni històric i artístic (art.18, 19, i 22) i es reculli en catàlegs (art. 25). Afegeix les normes o els projectes de caràcter

històric o artístic (art. 66), exposa condicions i obligacions envers la protecció (art. 73 i 182). Tot això es concreta en el Reglament de planejament de 1978, el qual disposa, al títol I, que els Plans Generals Municipals d'Ordenació (PGMO) hauran d'establir criteris de protecció, de delimitació de zones o conjunts a protegir independentment de la categoria del sòl i que es podran incloure en una normativa específica de protecció del patrimoni, que haurà de tenir en compte la legislació específica i completar-la. Concretament, el capítol IV marca els objectius (art. 17 i 18), les determinacions de caràcter general que assegurin la protecció (art. 19.d, 27) i les específiques per protegir el sòl no urbanitzable, com, per exemple, delimitar les àrees d'especial protecció, com ara els jaciments arqueològics (art. 36.a). El capítol V tracta els Plans Parcial d'Ordenació i el capítol IX els Plans Especials, amb la finalitat d'ordenar recintes i conjunts arquitectònics, històrics i artístics (art. 76.2d, 77d i e, 78, 79) que s'han de relacionar en els catàlegs. Els catàlegs tenen un paper molt important en la protecció del patrimoni, ja que són documents administratius urbanístics que han de concretar els béns objecte de protecció (art. 86.2 del RP) i detallar els tipus d'intervencions permeses (art. 86 i 87). En qualsevol cas es poden incloure normes en els Plans d'Ordenació Urbana i, evidentment, a les Normes Subsidiàries

Municipals, desenvolupades al títol II, especialment si són l'únic instrument de planificació existent en un municipi. Cal recordar que el patrimoni arqueològic està especialment protegit per la llei i pot condicionar el desenvolupament d'una obra, per això és imprescindible conèixer el màxim possible el subsòl i poder preveure les condicions de les actuacions urbanístiques, per evitar conflictes d'interessos i poder caminar solidàriament, coordinant els interessos patrimonials d'ús públic i els particulars.

Els plans especials i catàlegs, inicialment, són aprovats pels Ajuntaments, i són les comissions d'urbanisme de la Generalitat les que els sancionen definitivament. El Reglament de planejament ja indicava que aquests plans requerien l'informe favorable de la Direcció General del Patrimoni Artístic, Arxius i Museus (art. 78.4); informe que havien d'emetre les comissions territorials del patrimoni cultural del Departament de Cultura de la Generalitat, d'acord amb el Decret 30/1984, de 25 de gener, ja esmentat i que ja no és vinculant des de la promulgació de la Llei 9/1993 del patrimoni cultural català. I és així perquè la llei esmentada, aprovada pel Parlament, no dubta del bon criteri de les corporacions municipals, que valora com a suficient, i de la infraestructura dels ajuntaments a l'hora de salvar el seu patrimoni local.

LEGISLACIÓ DEL PATRIMONI

La Llei 9/1993, de 30 de setembre, del patrimoni cultural català codifica totes les formes de protecció: Bé Cultural d'Interès Nacional (BCIN), Espai de Protecció Arqueològica (EPA), Bé Catalogat i Bé Cultural d'Interès Local (BCIL), afegeix mesures compensatòries d'impacte ambiental i destina l'1% del pressupost global de les obres públiques a inversions culturals¹.

És obvi que aquesta Llei dona molt de protagonisme a les administracions locals, utilitza la planificació com a instrument de protecció i rehabilitació —pròpies de la legislació urbanística— i insta a coordinar la legislació urbanística i la legislació del patrimoni per a una salvaguarda dels béns patrimonials més eficaç. Raimon Carrasco, subdirector general de la Subdirecció General Tècnica del Departament de Cultura de la Generalitat, destacava a la nota 1 de l'article esmentat, algunes de les potestats dels ajuntaments i dels consells comarcals: competència per declarar els béns d'interès local (art. 17), drets de tempteig i retracte sobre les transmissions de béns culturals immobles (art. 26), potestat d'expropiació de béns culturals (art. 38 i 64), competència per realitzar intervencions arqueològiques (art. 50), participació en la gestió dels monuments de la Generalitat (art. 62), potestat d'inspecció i sanció (art. 67 i seg.), etc. Així mateix, recordava que,

¹ Podeu consultar el debat sobre aquesta llei, publicat a la *Revista d'Arqueologia de Ponent* (Universitat de Lleida), núm. 4 (1994), pàg. 243-256.

Vil·la romana del Mas Manolo Hugué (Caldes de Montbui). Excavació d'un magatzem de *dolia*. Intervenció subsidiària de l'eixamplament de les carreteres C-1415 i B-143. Anys 1992-1993. (Fotografia: Eulàlia Barrasetas.)

si bé les competències de protecció dels béns d'interès nacional recauen essencialment en l'Administració de la Generalitat, els ajuntaments tenen d'altres funcions importants en la protecció d'aquests béns, a més de la tutela dels béns immobles catalogats.

Recordarem:

- «L'Administració local de Catalunya, d'acord amb la legislació local i amb aquesta Llei, assumeix importants atribucions de protecció del patrimoni cultural local, dins l'esfera de les seves competències» (final del primer paràgraf que encapçala la Llei).
- «En l'exercici de llurs competències respectives, l'Administració de la Generalitat, els consells comarcals i els ajuntaments han de vetllar per la integritat del patrimoni cultural català, tant públic com privat, i per la protecció, la conservació, l'acreixement, la difusió i el foment d'aquest patrimoni, i han d'estimular la

participació de la societat, per la qual cosa s'han de dotar dels mitjans materials i personals adequats» (art. 3.1).

- «Els municipis amb un patrimoni arqueològic important han de disposar d'arqueòleg municipal, l'obligatorietat i les funcions generals del qual s'han d'especificar per reglament. Correspon a la potestat d'autoorganització local de nomenar el dit arqueòleg i de determinar-ne les funcions específiques» (art. 6.5).
- Si bé la inclusió de béns mobles es fa per resolució del conseller de Cultura (art. 16,1), la catalogació de béns immobles s'efectua mitjançant la declaració com a béns culturals d'interès local (art. 17,1), cosa que correspon al ple de l'ajuntament o al ple del consell comarcal, segons el nombre d'habitants del municipi, amb la tramitació prèvia de l'expedient administratiu corresponent, «en el qual ha de constar l'informe favorable d'un tècnic en patri-

moni cultural» (art. 17,2) i només ha de ser comunicat al Departament de Cultura perquè en faci la inscripció en el Catàleg del Patrimoni Cultural Català (art.17,3).

- «La declaració d'un immoble com a bé cultural d'interès local comporta l'aplicació immediata del règim jurídic que aquesta Llei estableix per als béns catalogats. Qualsevol norma addicional de protecció d'aquests béns s'ha d'establir mitjançant els instruments determinats per la legislació urbanística» (art. 39).
- Els béns catalogats d'interès nacional i els béns catalogats no poden ésser destruïts (art. 25.2).
- «El Departament de Cultura pot impedir qualsevol obra o intervenció en béns integrants del patrimoni cultural no declarats d'interès nacional. A aquest efecte, ha de requerir l'ajuntament corresponent perquè adopti les mesures necessàries per a l'efectivitat de la suspensió i, si aquest

no ho fa, pot adoptar-les subsidiàriament. El Departament de Cultura, amb l'informe previ de l'ajuntament, ha de resoldre en el termini de dos mesos a favor de la continuació de l'obra o la intervenció suspesa o a favor de la incoació d'expedient de declaració de bé cultural d'interès nacional» (art. 23.1).

- «Per tal de preservar els valors culturals d'un bé immoble, els ajuntaments poden suspendre la tramitació de la concessió d'una llicència d'obres i sol·licitar al Departament de Cultura la incoació d'un expedient de declaració de bé cultural d'interès nacional» (art. 23.2).

- El capítol II tracta exclusivament dels béns immobles d'interès nacional. La incoació dels quals obliga a una revisió de les llicències urbanístiques que els afecten i, si aquestes llicències s'han de modificar o anul·lar, el Departament de Cultura s'ha de fer càrrec de la indemnització i aplicar els criteris de la legislació urbanística (art. 31). En qualsevol cas, obliga a un replantejament urbanístic ja que els termes de la declaració prevalen sobre els dels plans i les normes urbanístiques existents que els afecten, i s'hauran d'ajustar, modificar (art. 33) o, fins i tot, en el cas dels conjunts històrics, les zones arqueològiques, les zones paleontològiques, els llocs històrics i les zones d'interès etnològic i en els entorns de protecció de qualsevol bé cultural d'interès nacional (BCIN) caldrà elaborar un instrument urbanístic de protecció o adequar-ne un de vigent, que haurà de ser aprovat pel Departament de Cultura (art. 33. 2).

- «Els ajuntaments han de notificar al Departament de Cultura, simultàniament a la notificació a l'interessat, les llicències urbanístiques que afectin béns culturals d'interès nacional» (art. 34. 5).

- Quant a la suspensió d'obres, es diu: «Si durant l'execució d'una obra, sigui del tipus que sigui, es troben restes o objectes amb valor arqueològic, el promotor o la direcció facultativa de l'obra han de paraitzar immediatament els treballs, han de prendre les mesures adequades per a la protecció de les restes i n'han de comunicar el descobriment, en el termini de quaranta-vuit hores, al Departament de Cultura, el qual ha de donar trasllat d'aquesta comunicació a l'ajuntament» (art. 52.1). A partir de la comunicació, el Departament de Cultura ho ha de comprovar i valorar en un termini de vint dies i el promotor ha de col·laborar-hi amb els mitjans que hi tingui desplaçats (art. 52.2), sense que aquesta suspensió tingui dret a indemnització, si bé «l'Administració pot ampliar el termini de suspensió..., supòsit en el qual, si l'obra és de promoció privada, s'apliquen les normes generals sobre responsabilitat de les administracions públiques i no s'aplica el termini de dos mesos establert per l'article 23.1» (art. 52.3).

- El promotor d'una obra en un bé immoble d'interès cultural que afecti una zona arqueològica o paleontològica ha de presentar un projecte arqueològic, d'acord amb els requeriments de l'article 47 (art. 48.1); si aquest promotor és un particular, el Departament de Cultura ha de col·laborar en el

finançament del cost d'execució del projecte (art. 48.2).

- Els Espais de Protecció Arqueològica (EPA), definits a l'article 49, han de ser determinats per resolució del conseller de Cultura, amb audiència prèvia dels interessats i de l'ajuntament afectat i la resolució, que no ha de ser publicada en el DOGC, ha de ser comunicada a l'ajuntament i als interessats (art. 49.2). A partir d'aquesta resolució, per fer obres en aquests indrets s'ha de presentar, conjuntament amb la sol·licitud de llicència, un estudi de l'impacte d'aquestes obres en les restes protegides, que ha d'estar elaborat per un professional especialitzat en aquesta matèria. Per a la concessió de la llicència d'obres cal l'informe favorable del Departament de Cultura, que pot exigir la condició de la realització i execució d'un projecte arqueològic, el finançament del qual es regeix per les mateixes normes esmentades a l'article 48.2, si bé ara es parla també de la possibilitat que l'ajuntament hi pugui col·laborar (49.3).

- El Departament de Cultura pot executar directament les intervencions arqueològiques que consideri oportunes i també les corporacions locals amb l'autorització prèvia del Departament de Cultura d'acord amb l'article 47 (art. 50).

- Quant als descobriments fets per atzar, s'han de comunicar al Departament de Cultura o a l'Ajuntament (art. 51.1) i aquestes institucions ho han de fer entre si i amb el propietari (art. 51.2).

Infraccions

El protagonisme dels ajuntaments en aquesta competència és clar, ja que esdevé guardià del compliment de la llei i, així, li pertoca, quant als béns culturals d'interès local en els municipis de més de 5.000 habitants (en els de menys de 5.000 habitants pertoca als consells comarcals), la imposició de les sancions següents:

- Si els danys causats poden ser valorats econòmicament, la multa ha d'oscil·lar entre una i quatre vegades el valor dels danys; altrament, per a les infraccions administratives lleus s'aplica la multa de fins a un milió de pessetes; per a les greus, una multa d'entre un i trenta-cinc milions de pessetes, i per a les molt greus, multa d'entre trenta-cinc i cent-cinquanta milions de pessetes (art. 73).
- Infracció lleu, quan no es notifica a l'administració competent, en els termes fixats per l'article 26, la transmissió onerosa de la

propietat o de qualsevol dret real sobre béns culturals d'interès nacional o sobre béns catalogats (art. 71.2b).

- Infracció lleu, si s'incompleix el deure de permetre l'accés dels especialistes als béns catalogats (art. 71.2c).
- Infracció greu, si s'incompleix el deure de permetre l'accés als investigadors i la visita pública als béns culturals d'interès nacional (art. 71.3b).
- Infracció lleu, greu o molt greu, segons el dany potencial o efectiu al patrimoni cultural de les intervencions sobre béns culturals d'interès nacional o sobre béns catalogats no aprovades pel Departament de Cultura (art. 71.5c).

Pertoca a les entitats locals la imposició de sancions, per exemple, per les infraccions greus referides a l'incompliment de la suspensió d'obres amb motiu del descobriment de restes arqueològiques (art. 52) i de la suspen-

sió d'obres determinades per l'administració competent (art. 23) (art. 71.3g), si són comeses en relació amb actuacions d'aquestes entitats locals (art. 75.2).

Pertoca als ajuntaments la competència per incoar i tramitar els expedients sancionadors per les infraccions lleus, greus o molt greus, segons el dany potencial o efectiu al patrimoni cultural, que comporta la realització d'intervencions sobre béns culturals d'interès nacional i sobre espais de protecció arqueològica sense llicència urbanística o que incompleixin els termes establerts (art. 71.5b), llevat dels municipis de menys de 5.000 habitants. En aquests casos, el règim sancionador d'aquesta Llei preval sobre el règim establert per la normativa urbanística (art. 75.3). La competència per a la imposició de la sanció pertoca: a) el president del consell comarcal, en cas de sancions fins a un milió de pessetes, en municipis de menys de 5.000 habitants; b) l'alcalde, en cas de sancions de fins a un milió de pessetes, en municipis d'entre

Pont Trencat (Sant Celoni). Projecte de rehabilitació finançat pels ajuntaments de Sant Celoni i Santa Maria de Palautordera, el Consell Comarcal del Vallès Oriental i la Unió Europea. Campanya 1998. (Fotografia: Estrat.)

5.000 i 50.000 habitants, o de sancions de fins a trenta-cinc milions de pessetes, en municipis de més de 50.000 habitants (art. 75.4). El conseller de Cultura i el Govern de la Generalitat tenen competència en els supòsits *c* (sancions d'entre un i trenta-cinc milions en municipis de fins a 50.000 habitants) i *d* (sancions de més de trenta-cinc milions), respectivament. En tot cas, el Departament de Cultura pot procedir a incoar, tramitar i resoldre l'expedient sancionador si l'entitat local, un cop avisada de la infracció pel Departament, no li notifica la incoació de l'expedient sancionador en el termini de dos mesos (art. 75.5).

Legislació penal

L'actual codi penal de 1995 recull els delictes contra el patrimoni històric al capítol II, articles 321 a 324 (BOE núm. 281, de 24 de novembre de 1995). En recordarem els següents:

- «Será castigado con la pena de prisión de uno a tres años y multa de doce a veinticuatro meses el que cause daños en un archivo, registro, museo, biblioteca, centro docente, gabinete científico, institución análoga o en bienes de valor histórico, artístico, científico, cultural o monumental, así como en yacimientos arqueológicos. En este caso, los Jueces o Tribunales podrán ordenar, a cargo del autor del daño, la adopción de medidas encaminadas a restaurar, en lo posible, el bien dañado» (art. 323).
- «El que por imprudencia grave cause daños, en cuantía superior

a cincuenta mil pesetas, en un archivo, registro, museo, biblioteca, centro docente, gabinete científico, institución análoga o en bienes de valor artístico, histórico, cultural, científico o monumental, así como en yacimientos arqueológicos, será castigado con la pena de multa de tres a dieciocho meses, atendiendo a la importancia de los mismos» (art. 324).

Tipus de jaciments que una planificació municipal pot incloure

Recordarem que un jaciment arqueològic és un bé immoble.

Actualment, un municipi pot recollir els jaciments arqueològics dins un pla urbanístic sota les figures de béns protegits següents:

- Bé cultural d'interès nacional (BCIN). S'han d'incloure necessàriament als catàlegs urbanístics. De competència de la Generalitat. A partir de l'aprovació d'un Pla Especial de Protecció d'aquest bé pel Departament de Cultura de la Generalitat, l'ajuntament en gestiona el control i la protecció (art. 33).
- Espai de protecció arqueològica (EPA). A partir de la Llei 9/1993 s'han d'incloure necessàriament als catàlegs urbanístics. De competència de la Generalitat, però controlat també a l'ajuntament, ja que ha de requerir l'informe favorable del Departament de Cultura com a condició indispensable per aprovar una llicència d'obres.

- Bé cultural d'interès local (BCIL). Són els inclosos en catàlegs de plans urbanístics aprovats amb anterioritat a l'entrada en vigor de la Llei 9/1993 de 30 de setembre (31 d'octubre de 1993), d'acord amb la disposició addicional primera de la Llei 9/1993 del PCC, i els declarats específicament com a tals a partir de l'entrada en vigor de la Llei 9/1993 (art. 17.1, 2 i 3). Com a béns catalogats, no poden ser destruïts i estan protegits, a banda de la llei de patrimoni, també per la normativa específica municipal.

- Béns Immobles (jaciments i àrees d'expectativa arqueològica) inclosos als catàlegs dels plans urbanístics (especialment plans especials) a partir de l'entrada en vigor de la Llei 9/1993 que no expressen la decisió de ser BCIL. Aquests béns també gaudeixen de la normativa específica creada per a la seva protecció.

CONCLUSIONS

Dins l'àmbit local és obvi que l'autoritat municipal no pot defugir la seva competència i ha d'aconseguir els mitjans i el personal adient per defensar i assegurar la protecció del patrimoni conegut.

L'arqueòleg ha de ser un professional indispensable en els quadres tècnics de les regidories que tenen competències en cultura i obres, és qui ha de coordinar esforços per aconseguir una òptima salvaguarda. Es l'assessor en temes decisius relacionats amb el desenvolupament urbanístic.

Tot es pot aconseguir amb voluntat, prudència i respecte. Cal buscar solucions i cal no oblidar les competències i les obligacions.

És necessari que el coneixement del passat interessi a la societat. Els plans d'estudis no ajuden gaire i el context mercantilista en què vivim tampoc no hi col·labora. L'arqueologia no pot entrar en la carrera de beneficis econòmics ràpids i els beneficis socials, malauradament, no compten gaire i són lents de rendabilitzar, perquè cal educar un país bombardejat per una oferta que prioritza altres valors, que es deixa enlluernar efímerament, sense integrar cap valor que no sigui consumista i materialista. Aquesta tendència pot arribar a prescindir del nostre passat; com a mínim, aquesta és la direcció que s'apunta i que estem obligats a corregir.

L'estrès de la vida moderna impedeix tenir paciència a l'hora d'esperar resultats, a l'hora de recobrar la inversió feta, però no oblidem que hi ha països amb un turisme cultural potent i Catalunya pot disposar d'aquesta oferta si abans no la destrueix. Tenim un repte amb la història del nostre país. Aconseguir-lo i superar-lo està en la mà de tots: autoritats i ciutadans.

Jaciment ibèric de Montelús (Sant Esteve de Palautordera). Excavació d'un conjunt de sitges seccionades per l'ampliació del camí d'accés al castell de Montelús. Intervenció finançada per l'Ajuntament de Sant Esteve de Palautordera l'any 1994. (Fotografia: Estrat.)